

ACTIVITATEA REUNIUNII FEMEILOR ROMÂNE DIN TIMIȘOARA ȘI PROVINCIE ÎN PERIOADA 1930-1940

Vasile Rămneanțu

Înființată la sfârșitul secolului al XIX-lea în scopul regenerării morale și sociale a românilor, Reuniunea Femeilor Române avea ca prim punct în programul său acordarea de asistență socială suferinzilor și celor care nu mai aveau puterea de a munci¹.

RFR din Timișoara și-a continuat activitatea și după Unirea de la 1 Decembrie 1918 adaptându-se la noile realități politice, culturale, sociale și economice. Alături de ea continua să existe și asociații feminine ale celorlalte naționalități din Timișoara: Reuniunea Evreiască filantropică de femei, Reuniunea Femeilor israelite din Timișoara-Fabric, Reuniunea de binefacere a femeilor israelite din Timișoara - Cetate, Reuniunea femeilor germane și șvabe, Reuniunea femeilor evanghelice Timișoara-Cetate (maghiară), Societatea Femeilor catolice (germană), Maria Congregație de fete (catolică, germană), Societatea de binefacere a femeilor sârbe din Timișoara², dar și alte societăți ale femeilor române: Societatea văduvelor de război din Timișoara (condusă de Livia Ionescu), Cercul bunelor gospodine din Timișoara³, Societatea Ortodoxă a Femeilor Române⁴. Cea mai importantă realizare a R.F.R. la începutul anilor '30 a fost construirea noului edificiu al Internatului de băieți aflat sub patronajul Reuniunii⁵. Aceasta a primit în îngrijirea sa Internatul la 26 iunie 1926 în următoarele condiții: menținerea acestuia pentru toate timpurile servind elevilor români de la școlile secundare din Timișoara, având întâietate elevii veniți din Banatul iugoslav; averea Internatului să fie administrată separat de averea R.F.R.; capitalul existent la data preluării să fie utilizat, în primul rând, pentru construirea unui edificiu propriu al Internatului⁶. Un nou edificiu era absolut necesar deoarece clădirea în care a fost adăpostit Internatul în deceniul al treilea (clădirea clubului sportiv Regata) nu corespundea nici celor mai modeste cerințe igienico-sanitare și de confort. La sfârșitul anului 1930 fondul pentru zidirea Internatului era de 2397191 lei. În ședința comitetului Internatului din 3 noiembrie 1930 a fost prezentat planul clădirii noului internat, elaborat de către ing. Victor Vlad, proiect care a fost aprobat. Dar la scurt timp după această hotărâre s-au petrecut schimbări la nivelul conducerii R.F.R.

Astfel în cadrul Adunării generale a R.F.R. din 21 decembrie 1930 președinta societății Alexandrina Vidrighin, care a deținut această funcție timp de 16 ani, și-a prezentat demisia, deoarece părăsea orașul Timișoara spre a se stabili la București. Adunarea generală a insistat însă ca Alexandrina Vidrighin să rămână în continuare președinta Reuniunii, iar Aurelia Ciobanu, care deținea funcția de vicepreședintă să aibe toate prerogativele privind conducerea societății, soluția propusă fiind acceptată până la urmă. Tot în această întrunire a fost pusă în discuție chestiunea ridicării edificiului noului Internat. Terenul pe care urma să fie ridicată clădirea a fost primit de la Primăria orașului în mod gratuit. Planurile pentru construirea noului Internat au fost aprobate de către serviciul tehnic al Primăriei la 14 iulie 1931 iar lucrările au început câteva zile mai târziu, pe baza contractului încheiat cu antreprenorii Tillich-Munteanu. Pe baza devizelor realizate, edificiul costa 2.680.625 de lei, în afara costului terenului și a cărămizii, care a fost dată de către Primăria orașului cu condiția ca prețul ei să fie achitat în decurs de cinci ani. Criza economică a creat însă mari dificultăți în realizarea proiectului R.F.R. Fondurile pentru construcție erau plasate în diferite bănci, dintre care Banca Timișana și cea Franco-Română se aflau în dificultate. Spre a se putea finaliza construcția mai erau necesari cca. 500.000 de lei. În aceste condiții, în ședința comitetului din 14 iulie 1932, Nicolae Ilieșiu, în calitatea sa de secretar general al R.F.R. arăta că Reuniunea trebuia să găsească modalitatea contractării unui împrumut de cca 500.000 de lei, cu încheierea împrumutului fiind încredințat întreg comitetul de conducere. În urma tratativelor cu Banca Victoria (fosta Timișana) s-a constatat că Banca nu putea vota nici un împrumut pe seama Internatului (deși în suma de 500.000 intrau și depunerile R.F.R. la Bancă) decât cu condiția intabulării asupra imobilului și semnarea de polițe convenite. Comitetul a delegat pentru semnarea polițelor pe Alexandrina Vidrighin și pe N. Ilieșiu, care au emis polițele în numele R.F.R. Dar Banca, deși Internatul avea depusă în libel o sumă de 500.000 de lei, nu s-a mulțumit doar cu ipoteca asupra imobilului, cu semnarea poliței în numele R.F.R., cu garanția libelului de 500.000 de lei (libelul era blocat, fiind Banca în concordat), ci a mai cerut și gir personal. Acesta a fost acordat de către dr. Atanasie Popovici, directorul Școlii Normale din Timișoara, dr. Nicolae Ilieșiu și de președinta RFR⁷. Dar din suma de 500.000 de lei votată au fost acordați doar 200.000 de lei.

Timp de doi ani de zile situația a fost neclară, până ce prin concursul lui Iuliu Coste a fost realizată o convenție cu Banca Victoria și o tranzacție definitivă cu antreprenorul Gh. Munteanu. Cu Banca Victoria s-a aranjat “așa că din depunerea noastră ce o aveam de 375.000 de lei, a fost compensată în datoria noastră 200.000 de lei, rămânând să mai achităm 68.365 lei”.

Internatul, construit în Piața Tebea nr. 1, a fost dat în folosință în anul 1932. Din acel moment comitetul de conducere al R.F.R., împreună cu conducerea Internatului, a fost preocupat pentru obținerea resurselor financiare în vederea înzestrării clădirii cu mobilierul necesar. Prin intervenția președintei R.F.R., Alexandrina Vidrighin au fost obținute, prin donație, de la Societatea Reșita patru vagoane de lemne, din care s-a realizat mobilierul necesar. În urma organizării de serate și reuniuni s-a realizat suma necesară pentru dotarea infirmeriei cu lenjerie, precum și pentru cumpărarea de alte bunuri. În clădirea Internatului a fost instalat și sediul R.F.R., fiind realizată și o sală festivă în care se organizau săptămânal șezători “cu scopul de a avea o legătură mai strânsă cu fiecare dintre membrele R.F.R.”⁸.

Din punct de vedere financiar R.F.R. a avut în anul 1932 un venit de 85.239 de lei, la capitolul cheltuieli înregistrându-se suma de 54.345 lei, în anul 1933 venitul ridicându-se la 94.013 lei, pe când cheltuielile s-au cifrat la 75.718 lei, în timp ce în 1934 veniturile erau de 67.169 de lei, Reuniunea cheltuind 54.376 de lei.

În privința programului de asistență socială, au fost ocrotite fetele venite la oraș în căutare de serviciu, acordându-se ajutor material și moral în 36 de cazuri. Au fost acordate în toți acești ani de la începutul deceniului al patrulea al secolului XX ajutoare celor nevoiași cu ocazia sărbătorii Crăciunului. În 1933 au primit ajutoare 20 de familii sărace, bătrâne văduve (ajutoare în bani, alimente), 15 elevi și eleve (stofe, încălțăminte), au fost asigurate două burse școlare, în total suma alocată acestor ajutoare fiind de 40.000 de lei. Atât pentru obținerea sumelor necesare ajutorării săracilor, cât și pentru alte scopuri sociale, R.F.R. a organizat câte un carnaval, bal sau serată dansantă, toate acestea culminând în fiecare toamnă cu câte un ceai dansant “în stil mai mare”, “prilej de întrunire a întregii societăți românești din Timișoara și provincie”.

Anul 1933 a adus și o schimbare importantă în structura R.F.R. în urma organizării, la inițiativa vicepreședintei Aurelia Ciobanu, a “secției fetelor”, care avea în fruntea ei un comitet condus de către prof. Vereș și Maria Țințaru (la apelul A. Ciobanu au răspuns 40 de tinere domnișoare). Astfel s-a reușit să fie adunat la un loc o parte a tineretului român, organizându-se șezători, programe culturale, etc. În 1933 au fost organizate cinci șezători, urmate de dans, realizându-se un venit de 3.717 lei din care 1217 lei s-au cheltuit pentru cumpărarea materialelor necesare realizării lucrurilor de mână expuse cu prilejul balului R.F.R.

O altă realizare deosebit de importantă a fost cea privind înființarea de filiale ale R.F.R. în mediul rural din Timiș-Torontal, membrele comitetului de conducere a Reuniunii participând la înfăptuirea acestui deziderat. Acest fapt a determinat hotărârea comitetului R.F.R. de a susține la viitoarea adunare generală schimbarea numelui asociației din R.F.R. în “Societatea Reuniunea Femeilor Române din Timișoara și provincie”, prin modificarea articolului 1 din statut.

Toate aceste realizări au fost bine apreciate de către Maria Baiulescu, (președinta Uniunii Femeilor Române) la Congresul Uniunii Femeilor Române ținut la București în zilele de 4-6 iunie 1933, unde Alexandrina Vidrighin a prezentat un raport amănunțit al activității R.F.R. din Timișoara.

În privința surselor de venit ale R.F.R., acestea erau constituite din cotizațiile membrilor, veniturile realizate din organizarea seratelor, a șezătorilor, ceaiurilor dansante, tradiționalului bal, precum și din donații. Primăria municipiului Timișoara a donat în fiecare an în preajma Crăciunului lemne de foc pentru a fi împărțite săracilor, a acordat gratuit, în fiecare an, iluminatul electric și afișajul gratuit cu ocazia serbărilor organizate de R.F.R. la Cercul militar-civil. Au mai contribuit prin donații în bani, Uzina electrică, Tramvaiele comunale, Întreprinderea de alimentare cu apă, Prefectura județului Timiș-Torontal. Industriașul Malaxa a donat pentru înzestrarea Internatului de băieți cu paturi suma de 84.500 lei (la intervenția Alexandrinei Vidrighin), Marilena Bocu a donat perdele pentru cinci geamuri de la sala festivă a Internatului, Elena Chevereșan a contribuit cu 3000 de lei pentru ajutorarea săracilor⁹.

În ceea ce privește Internatul de băieți gestionat de R.F.R., în anul școlar 1931-1932 au fost cazați în Internat 77 de elevi (la începutul anului au fost înscriși 78 dar unul nu s-a prezentat). Taxa de întreținere era de 12.000 de lei. Internatul a acordat 9 burse (4 pentru elevii proveniți din Iugoslavia) în valoare totală de 76.000 de lei. În anul școlar 1932-1933 au fost înscriși 64 de elevi, iar la finele aceluiași an școlar în Internat erau găzduiți 67 de elevi (nu s-au prezentat 3 din cei înscriși la început, iar în cursul anului au venit încă 6 elevi). Internatul a acordat 10 burse, din care 5 pentru elevi veniți din Iugoslavia, în valoare totală de 88.500 de lei. Prefectura județului Timiș-Torontal a acordat Internatului o subvenție de 75.000 de lei, iar R.F.R. a dat 20.000 de lei pentru burse. Pentru anul școlar 1933-1934, la 1 septembrie au fost înscriși 68 de elevi (2 au părăsit internatul, iar în timpul anului s-au mai înscris 3 elevi). Din propriul său venit Internatul a acordat 13 burse (8 pentru copii veniți din Iugoslavia) în valoare totală de 176.850 de lei. Prefectura județului a ajutat Internatul cu 75.000 de lei, iar R.F.R. a venit cu un ajutor de 20.000 de lei pentru bursele elevilor.

În toți acești ani, datorită crizei economice, au existat restanțe destul de mari în privința plății taxelor pentru întreținere, fapt ce a determinat conducerea Internatului să hotărască, ca sumele respective să fie plătite în rate¹⁰.

În 1934 programul de activitate al R.F.R. a rămas, în principiu același, insistându-se mai mult asupra activității de asistență socială. Au fost organizate ceaiuri dansante, iar sumele obținute, după acoperirea cheltuielilor, au fost donate pentru ajutoarele de Crăciun. Serbarea de Crăciun a avut loc la 23 decembrie 1934, fiind dăruită copiilor săraci îmbrăcăminte confecționată de către membrele Reuniunii.

În cadrul “secției fetelor” pentru o mai bună desfășurare a activității s-au constituit patru comisii (secții): 1. Literară; 2. Muzicală; 3. Artistică; 4. Asistență Socială. Secțiile literar-artistice organizau lunar șezători. Unul dintre scopurile principale ale “secției fete” era deschiderea unui bazar de artă românească. În același an au avut loc schimbări la conducerea secției: din motive independente de voința lor, Vereș și Țințariu și-au prezentat demisiile, iar la ședința ordinară din 8 noiembrie 1934 a fost ales noul birou de conducere, având ca președinte pe Valentina Pinteș și ca secretar pe Veturia Țințariu. Numărul membrilor active a “secției fetelor” era de 24.

Internatul de băieți al R.F.R. avea înscriși la începutul anului școlar 1934-1935, 76 de elevi (dintre care doi l-au părăsit în timpul anului din cauză de boală). Se aprecia că starea financiară grea, precum și faptul că în acel timp frecventau școlile doar elevii care aveau o situație materială bună, a făcut să nu se poată acorda multe burse, nefiind nici solicitări în acest sens. Astfel a fost acordată o bursă pe jumătate de an, precum și o jumătate de bursă, iar Primăria a acordat 6 burse, în total suma de bani alocată pentru burse ridicându-se la 86.900 de lei. Prefectura județului a oferit Internatului un ajutor de 40.000 de lei, iar Primăria a livrat 40 de metri cubi de lemne de foc, în timp ce R.F.R. a alocat 10.000 de lei pentru burse¹¹.

Anul 1935 a fost deosebit de important pentru R.F.R. În cadrul adunării generale ordinare din 5 octombrie au fost operate modificări ale statutului reuniunii. Noua denumire a societății era “Societatea Reuniunea Femeilor Române din Timișoara și provincie”. Scopul R.F.R. era de “a înființa filiale”, de “a înființa și susține instituțiuni culturale, instituțiuni de asistență socială și educative”. Pentru atingerea scopului urmărit “Reuniunea poate înființa cantine și căminuri și va sprijini orice activitate paralelă cu a sa.” Articolul 13 stabilea cotizațiile anuale la suma de 100 de lei, taxa de membru fondator la 1000 de lei, precum și taxa de membru pe viață de 500 de lei. Articolul 18 se referea la alegerea organelor de conducere ale R.F.R. Astfel comitetul de administrație era compus din 20 de femei și 5 bărbați, fiind ales de către adunarea generală din trei în trei ani. Comitetul de administrație alegea din cadrul său o președintă, două vicepreședinte (care puteau îndeplini și atribuțiile președintei când aceasta lipsea sau când acestea erau delegate de către președintă), un secretar și o secretară, un casier, doi consilieri și pe directorul Internatului.

Membrii R.F.R. se împărțeau în următoarele categorii: membrii fondatori, care plăteau odată pentru totdeauna cotizația de 1000 de lei, putând plăti și în cinci ani consecutivi, în rate anuale de câte 200 de lei; membrii pe viață, care plăteau odată pentru totdeauna cotizația de 500 de lei, dar puteau plăti și în două rate anuale de câte 250 de lei; membrii activi care plăteau anual cotizația de 100 de lei și membrii de onoare, aleși de către adunarea generală la propunerea comitetului dintre persoanele care și-au câștigat merite deosebite față de Reuniune.

Cu acest prilej a avut loc schimbarea conducerii R.F.R, locul Alexandrinei Vidrighin (președintă timp de 21 de ani) fiind luat de către Aurelia Ciobanu. Comitetul de administrație a fost alcătuit din Aurelia Ciobanu, Hermina Marta, Zoe Coste, Aurora Țucra, Ana Percea, Cornelia Marcu, Silvia Farchescu, Eugenia Evuțeanu, Grațiana Bejan, Valeria Pinte, Jossie Blășanu, Livia Ionescu-Radu, Olga Popovici, Silvia Isac, Maria Căndea, Alina Cornea, Olimpia Vuia, Elena Cloașă, Elena Lascu, iar membrii bărbați în consiliu au fost aleși: Iuliu Coste, Patrichie Țucra, Silviu Bejan, Atanasiu Popovici, Nicolae Ilieșiu. Comisia de cenzori era formată din Stan Vidrighin, Maria Morariu, Romulus Cărăbaș, Augustin Bardossy. Noua președintă arăta, în cuvântul său, scopurile RFR, subliniind că, în acel moment, activitatea acesteia nu se mai putea restrângea doar la oraș, membrele Reuniunii fiind “datoare a purta din sat în sat lumina de deșteptare a conștiinței surorilor noastre sătence pentru a-și face datoria de: creștine adevărate, de mame și române harnice și vrednice”. Ea a arătat și datoria femeii în societate: “Ca creștine adevărate fiecare femeie trebuie să-și păstreze credința în Dumnezeu, iubirea față de Biserică, Școală și Instituțiunile noastre culturale”. În acest sens femeia trebuia lămurită asupra rolului important pe care îl avea în viața neamului. Totodată ea avea o datorie mare în privința păstrării portului popular românesc.

În cuvântul său Alexandrina Vidrighin s-a referit la tensionarea relațiilor internaționale (datorită politicii revizioniste a Germaniei, Italiei și Ungariei) arătând, că în acest context, pentru salvarea intereselor naționale societatea românească din Timișoara trebuia să fie unită.

A fost luată și hotărârea ca R.F.R. să colaboreze cu ASTRA bănățeană (în urma propunerii venite din partea ASTREI), păstrându-și însă propriul său program de activitate¹².

La 23 octombrie 1935 au fost alese vicepreședintele comitetului de conducere a R.F.R, în persoanele lui Cornelia Marcu și Aurora Țucra, iar ca secretară a comitetului a fost aleasă Silvia Isac. Pe postul de bibliotecară a fost votată Cornea Ionescu.

În comitetul de direcție al Internatului de băieți aflat sub patronajul R.F.R. au fost aleși Aurelia Ciobanu, Zoe Coste, Ana Percea, Livia Ionescu, Atanasie Popovici, Silviu Bejan, Nicolae Ilieșiu.

Programul de activitate pentru perioada următoare prevedea organizarea unui ceai dansant cu bufet, ceaiuri săptămânale, a unei tombale din partea “secției fete” în beneficiul fondului lor, alcătuirea de liste de colectă pentru adunarea de fonduri destinate ajutorării săracilor, acordarea de burse pentru doi elevi ai Internatului.

În ceea ce privește activitatea propriu-zisă a R.F.R. în anul 1935, serata dansantă din 26 ianuarie a fost o reușită (în ciuda epidemiei de gripă din oraș), încasându-se suma de 25.816 lei (din care pentru cheltuieli au fost folosiți 10.119 lei, obținându-se astfel un venit net de 15.697 de lei). Au fost date o serie de ajutoare unor studenți sau elevi, și au fost realizate donații de cărți pentru înzestrarea Reuniunii cu o bibliotecă.

La 12 mai a fost organizat un ceai dansant dar rezultatul nu a fost atât de favorabil ca cel obținut în iarnă. Venitul total obținut a fost de 8276 de lei, iar în urma achitării cheltuielilor, R.F.R. a rămas cu un venit net de 4268 de lei. În toamna lui 1935 au fost organizate 7 ceaiuri, obținându-se 4220 de lei, destinați, ca și în anii precedenți, pentru procurarea de obiecte de artă românească ce urmau a fi expuse în sala festivă a R.F.R. Donațiile pentru Crăciun s-au ridicat la suma totală de 21.450 de lei. Din această sumă au fost oferite ajutoare în bani pentru 30 de bătrâne văduve pensionare, unor elevi și eleve, pentru cei loviți de foamete în Basarabia, fiind acordate și burse pentru doi elevi din Internat în valoare de 10.000 de lei. În natură au fost acordate ajutoare în valoare de 10.000 de lei pentru 20 de familii cu copii numeroși care au primit lemne de foc (fiind asigurat și transportul acestora), iar 10 bătrâne au primit îmbrăcăminte. Totalul ajutoarelor în bani și în natură s-au ridicat la suma de 32.060 lei. "Secția fetelor" a donat îmbrăcăminte elevelor sărace de la diferite școli primare din Timișoara.

În 1935 au fost realizate progrese și în privința înființării de filiale în satele județului Timiș-Torontal. Astfel a fost constituită o filială în comuna Denta, iar datorită activității acesteia, sub coordonarea conducerii R.F.R., a fost înregistrat un succes notabil în campania pe care elita bănățeană o ducea, în perioada interbelică, împotriva concubinajului: 40 de perechi care trăiau în concubinaj s-au căsătorit legal. Totodată la 23 iunie a fost sfințit steagul filialei, țesut de femeile din Denta, nașa steagului fiind Aurelia Ciobanu. A fost înregistrată și cererea femeilor din Berecsău (în frunte cu intelectualele comunei) de a se înființa o filială în localitate. Membrele comitetului R.F.R. au ținut conferințe la filialele R.F.R. din Jebel, Moșnița (unde dr. Elena Cioflec a conferențiat despre igienă), Chevereșu Mare. Pentru deplasarea în mediul rural cât și pentru susținerea conferințelor și propagarea ideilor care călăuzeau activitatea R.F.R., Prefectura Timiș-Torontal a acordat în 1935 o subvenție de 5000 de lei.

A fost soluționată și problema datoriei pe care Internatul o mai avea față de antreprenorul Munteanu. Familia Ilieșiu a acordat un împrumut de 200.000 de lei Reuniunii, pe un interval de 2 ani, cu o dobândă egală cu etalonul B.N.R., plătitibilă la sfârșitul fiecărui an. N. Ilieșiu și soția sa Elisabeta, au fost autorizați de comitetul R.F.R. să intabuleze în favoarea lor dreptul ipotecar asupra imobilului Reuniunii cuprins în cartea funduară¹³.

La ședința comitetului R.F.R. din 15 ianuarie 1936 Aurelia Ciobanu sublinia că la baza Reuniunii stăteau principiile fundamentale ale creștinătății, mila față de cei săraci și iubirea aproapelui. A fost luat în discuție proiectul bugetului pe anul 1936, aprobându-se atât pentru venituri cât și pentru cheltuieli suma de 93.538 de lei¹⁴.

La începutul anului 1936 R.F.R. a organizat tradiționalul bal, care a fost o reușită, venitul total realizat fiind de 31.869 de lei, iar în urma scăderii cheltuielilor (6.869 de lei) a rămas un venit net de 25.000 de lei, care au fost depuși la Banca Românească. În urma ceaiurilor săptămânale din iarna anului 1935-1936 a fost încasată suma de 7.415 lei. De sărbătoarea Învierii Domnului au fost oferite ajutoare unor persoane sărace, s-au împărțit ouă roșii și cozonaci. Pentru ajutorarea mai rapidă a celor nevoiași comitetul a autorizat-o pe președinta R.F.R. ca, în decursul anului, să poată acorda ajutoare de urgență până la suma de 1000 de lei. Au fost deasemenea acordate ajutoare femeilor bătrâne și bolnave, elevilor și elevelor sărace, Școlii primare nr.1 de fete din Cetate, cantinei școlii din Fabric, valoarea totală a ajutoarelor fiind de 25.000 de lei.

Reuniunea a fost preocupată pentru înzestrarea bibliotecii sale cu cât mai multe cărți, ca și pentru organizarea unei expoziții-bazar cu obiecte de artă populară românească.

În același timp se avea în vedere intensificarea activității în mediul rural. Se aprecia că filiala de la Belinț desfășura o activitate rodnică.

Ședința comitetului R.F.R. din 29 octombrie 1936 a stabilit și programul de muncă pe ultima parte a aceluia an și pe anul 1937. Se prevedea ca din 4 noiembrie 1936 să fie organizate, în fiecare zi de miercuri, ceaiuri săptămânale, în ziua de 10 ianuarie 1937 să fie realizat un ceai dansant, iar în ziua de 20 februarie 1937 să aibe loc tradiționalul bal românesc.

O delegație a R.F.R. (Aurelia Ciobanu, Livia Ionescu-Radu, Zoe Coste, Silvia Farchescu și Veturia Țințariu) a participat la lucrările congresului Uniunii Femeilor Române (Constanța 7-8 septembrie 1936) unde Aureliei Ciobanu i s-a încredințat să transmită cuvântul de salut din partea Banatului.

Comitetul R.F.R. s-a înscris în 1936 în cadrul Ligii Antirevizioniste, participând la întrunirile acesteia.

În privința Internatului de băieți, bugetul acestuia pe anul școlar 1936-1937 a fost de 931.000 de lei la capitolul intrări, aceiași sumă fiind înregistrată la capitolul ieșiri. Pentru anul școlar 1936-1937 erau înscriși la Internat 76 de elevi. Directorul Internatului N. Ilieșiu (care a deținut această funcție în perioada 1927-1942, fiind urmat de prof. Ion Carabeu) arăta în 1936 că edificiul a devenit neîncăpător față de numărul mare de solicitanți, fapt ce trebuia să intre pe viitor în preocuparea comitetului de conducere al R.F.R. Taxele s-au menținut, la fel ca și în anul precedent, la suma de 11.500 de lei anual "deși scumpetea actuală se simte pe zi ce

trece". N. Ilieșiu a fost însărcinat de către comitet să facă demersurile necesare, prin intermediul avocatului, pentru a fi plătite restanțele de către cei datornici, în caz contrar aceștia urmând a fi trimiși în judecată. Internatul și-a plătit datoria față de Banca Victoria, nemaiaivând nici o datorie bancară.

La 20 februarie 1937 a avut loc tradiționalul bal românesc, care a fost apreciat ca fiind o reușită "strălucită", întreaga societate românească din Timișoara dându-și concursul pentru succesul acțiunii (comitetul mulțimea la 3 martie 1937 lui C. Micloși pentru ajutorul acordat în montarea reclamei cu becuri tricolor la poarta Casinoului militaro-civil unde a avut loc petrecerea care a durat până la 8 dimineața). Venitul net înregistrat în urma balului a fost de 20.054 lei.

În cadrul ședinței comitetului R.F.R. din 24 mai 1937 a fost aprobat proiectul de buget pe anul 1937 până la 1 aprilie 1938. Acesta prevedea la venituri suma de 121.482 de lei, aceeași sumă fiind prevăzută și la capitolul cheltuieli.

În cursul anului au fost acordate mici ajutoare în cazuri de forță majoră. În toamna anului 1937 au fost reorganizate ceaiurile săptămânale. Ajutoarele de Crăciun au însumat în total 20.858 de lei. Cu ocazia serbării Pomului de Crăciun (la care elevii Internatului au pregătit la fel ca în fiecare an, un frumos concert de colinde) au fost împărțite ajutoare în bani și materiale bătrânilor săraci, elevilor, ucenicilor și familiilor nevoiașe cu mai mulți copii în valoare de 25.000 de lei. Au fost dăruite haine unor eleve sărace în urma cererii direcțiunii școlii de fete nr. 1, au fost donați bani direcțiunii școlii nr. 2 de fete pentru cantina școlară din Fabric.

R.F.R. a mai contribuit cu 300 de lei la concertul tenorului Jean Nicolescu-Nica. În urma adresei Societății pentru protecția orbilor, R.F.R. a contribuit cu 200 de lei, răscumpărând 10 lozuri, iar celelalte 40 de bucăți le-a plasat în oraș. Răspunzând solicitării Societății de Patronaj din Timișoara R.F.R. a donat suma de 2000 de lei.

Reuniunea și-a păstrat bunele relații cu Regionala ASTRA, la adunarea generală a acesteia din 28 februarie 1937 Aurelia Ciobanu promițând că membrele reuniunii vor acorda tot sprijinul pentru realizarea programului Regionalei ASTRA. La sărbătorirea de către ASTRA a lui Tiberiu Brediceanu, R.F.R. i-a oferit sărbătoritului o mapă de scris lucrată în țesătură de mătase cu fir în placă de argint purtând inscripția: "Omagiu Reuniunii Femeilor Române din Timișoara: Măestrului Tiberiu Brediceanu".

Pe de altă parte membrele R.F.R. erau solicitate în cursul anului 1937 să facă "propagandă" cât mai intensă în cercul lor de cunoștințe pentru realizarea unei stagiuni de teatru românesc, organizată de comitetul de patronaj al Teatrului Românesc (președinta R.F.R. făcea parte din acest organism ca reprezentantă a societății feminine).

La solicitarea "Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române" membrele Reuniunii au participat la conferința poetei poloneze Kazimira Illakovicz căreia i s-a oferit și un ceai la sediul R.F.R.

În cadrul Internatului în anul școlar 1937-1938 au fost înscriși 84 de elevi (dintre care 3 s-au retras fiind bolnavi), iar venitul curat al acestuia era de 182.802 lei, depus la Casa de Economii a Poștei¹⁵.

În urma hotărârii comitetului R.F.R. din 7 aprilie 1938, la 13 aprilie a avut loc adunarea generală a R.F.R. În darea de seamă asupra activității reuniunii se arăta că aceasta și-a extins activitatea și în satele județului Timiș-Torontal, înființând filiale, luând contact cu femeile române și cu fruntașii satelor, organizând conferințe și îndemnând femeile să-și facă datoria față de familie și de neam. Totodată se sublinia că reprezentantele R.F.R. participau la toate manifestările naționale și culturale organizate în Timișoara. În privința numărului membrilor R.F.R. din Timișoara, acesta era de 166 la 31 martie 1937. Se mai arăta că în perioada 5 octombrie 1935 - decembrie 1937, din suma încasată cu ocazia organizării ceaiurilor dansante au fost procurate obiecte de artă românească pentru sala festivă a Reuniunii, loc în care se dorea realizarea unei expoziții permanente de artă românească. În acest scop au fost cumpărate de la pictorul Ioan Isac două tablouri. Membrele R.F.R. erau rugate să adune cât mai multe obiecte de artă românească originale pentru înfăptuirea dezideratului propus. Se urmărea și mărirea numărului de volume de cărți al bibliotecii R.F.R. A fost înființată și filiala R.F.R. Fratelia.

Proiectul de buget pentru anul 1938 prevedea suma de 132.883 de lei atât la intrări cât și la ieșiri. Fondul de rezervă urma să fie destinat "fondului de noi construcții pentru căminul bătrânelor pensionare". În privința bilanțului R.F.R. din 1936-1937 au intrat 131.009 lei, au ieșit 49.126 lei, realizându-se un sold de 81.883 lei.

A fost analizată și activitatea Internatului de băieți al R.F.R. Procesul verbal al cenzorilor scotea în evidență că venitul curat al Internatului pe anul 1935-1936 a fost de 196.106 lei din care au fost achitate datoriile față de Banca Victoria, iar soldul de 20526 lei a fost trecut la anul 1936-1937. Prefectura Timiș-Torontal a acordat o subvenție de 12.500 lei. În 1936-1937 venitul curat a fost de 220.308 lei (din care s-a achitat ultima datorie de 200.000 lei, plus "interesele" pe doi ani de 20.000 de lei, fiind trecuți în bugetul 1937-1938, 308 lei. Prefectura județului a acordat o subvenție de 25.000 lei. Inventarul Internatului care la 1 septembrie 1936 era de 4.034.337 lei s-a ridicat la finele anului 1936-1937 la suma de 4.038.515 lei.

Adunarea generală a ales ca cenzor în locul lui Vidrighin pe profesorul Gherman.

La ședința comitetului Reuniunii din 7 aprilie 1938 au fost prezentate și rapoartele bilanțurilor R.F.R. pe anii 1936 și 1937. În 1936 au fost realizate venituri de 99.921 lei, iar cheltuielile s-au ridicat la 48.439 lei, rămânând un sold de 51.482 lei. În anul următor au intrat 131.009 lei și au ieșit 49.126 lei, existând un sold de 81.883 lei.

Balul românesc din 7 aprilie 1938 a reprezentat o reușită, obținându-se un venit de 32.655 lei, iar în urma scăderii cheltuielilor de organizare, de 14.653 de lei a rămas o sumă netă de 18.002 lei.

Pe listele de colectă pentru ajutorarea săracilor cu prilejul Crăciunului au fost adunați 24.000 lei alături de mănuși, berete mici, flanele. Societatea de patronaj a primit 3000 lei și urmau să se alcătuiască 100 de pachetele cu mandarine, smochine, cozonaci, saloane. În cadrul serbării tradiționale au fost împărțite ajutoare de 24.645 lei, din suma colectată de 26.000 lei. Din partea Primăriei au fost primiți încă 10.000 lei pentru ajutorarea familiilor cu copii numeroși.

După cum s-a evidențiat mai sus la Internatul Reuniunii în anul școlar 1937-1938 au fost înscriși 84 de elevi (3 au părăsit Internatul în cursul anului pe cazuri de boală), existând doi bursieri ai Internatului¹⁶.

R.F.R. a fost nevoită în cursul anului 1938 să se adapteze, la fel ca toate celelalte instituții și societăți mutațiilor politice survenite în România¹⁷.

Veniturile obținute de pe urma balului organizat în saloanele Cercului Militar la începutul lui 1939 au fost în valoare de 42.833 lei, realizându-se un sold de 31.165 lei, la care se adăuga și o donație făcută de Rezidența Regală a Ținutului Timiș de 5000 lei. În ședința comitetului R.F.R. din 18 februarie 1939 s-a hotărât ca din acest beneficiu, suma de 32.000 lei să fie depusă în carnetul de depunere al R.F.R., iar restul să rămână disponibil în casă pentru ajutoare de "forță majoră" sau pentru cheltuieli neprevăzute.

RFR a participat în cursul anului la acțiunea de colectă pentru ajutorarea copiilor săraci din Timiș-Torontal, organizată de conducerea județului, cu suma de 5.150 lei (fiecare membră din comitet a contribuit cu 100 de lei).

În anul 1939 au fost acordate ajutoare unor eleve, cantinelor de fete din strada S. Bărnăușiu și a celei din strada T. Maiorescu. În lunile noiembrie și decembrie au fost organizate șezători, ceaiuri, din suma realizată procurându-se lână pentru cele necesare soldaților concentrați în zonă. O mare parte din obiectele destinate soldaților au fost lucrate de eleve de liceu, fiind trimise militarilor din regimentul 38 artilerie șaluri, ciorapi, alimente, etc. Pentru ajutorarea celor săraci au fost deschise două liste de colecte adunându-se suma de 22.800 lei. Aurelia Ciobanu a adresat și un apel membrilor Reuniunii pentru semnarea de bonuri pentru înzestrarea armatei, comitetul R.F.R. hotărând ca să se subscrie suma de 20.000 lei bonuri la Banca Albina.

În cursul aceluiași an a fost înființată o filială a Reuniunii la Becicherecu Mic, iar reprezentantele R.F.R. au participat la diferite evenimente care au avut loc la Timișoara (la trecerea sicriului cu corpul neînsuflit al patriarhului Miron Cristea prin gara Domnița Elena, la serbarea zilei de 10 mai, la sfințirea Bisericii dintre Vii - 4 iunie).

În anul școlar 1938-1939 au fost înscriși la internat 81 de elevi, dintre care doi s-au retras. Internatul a avut 3 bursieri. A fost realizat un venit curat de 167.069 lei. Din partea Rezidenței Regale a fost obținut un ajutor de 175.000 lei, în scopul expres, pentru zidirea Internatului, depuși la B.N.R., filiala Timișoara. La finele anului școlar 1938-1939 fondurile totale de care dispunea Internatul au ajuns la 524.873 lei. Se estima că venitul anului școlar 1939-1940 va fi mai mic "luându-se în vedere scumpetea enormă care s-a abătut asupra noastră".

În ședința comitetului R.F.R. din 14 februarie 1940, Aurelia Ciobanu a comunicat că în urma apelului făcut prin intermediul ziarului "Dacia" s-a primit ca răscumpărare a felicitărilor de Sfintele Sărbători și Anul Nou suma de 3.650 lei destinată confecționării de haine călduroase pentru armată.

Din 14 februarie 1940 au reînceput șezătorile săptămânale, venitul înregistrat din aceste manifestări fiind destinat aceluiași scop de înzestrare a armatei cu îmbrăcăminte. Tot în această direcție au fost destinați cei 6.700 lei obținuți din cele 5 ceaiuri organizate în primele luni ale lui 1940. R.F.R. a contribuit și la înzestrarea spitalului militar din Timișoara, iar membrele Reuniunii au activat la cantina Crucii Roșii din gara Domnița Elena pentru aprovizionarea soldaților concentrați.

În cadrul ședinței extraordinare a comitetului R.F.R. din 5 iulie 1940, s-a hotărât ajutorarea refugiaților din Basarabia. Aurelia Ciobanu a propus ca R.F.R. să ia în îngrijire 6 elevi, 3 din Basarabia și 3 din Bucovina, iar comitetul a hotărât să susțină gratuit 6 elevi merituoși din școlile secundare, care să urmeze liceul C.D. Loga, îngrijindu-se de procurarea îmbrăcăminte, cărților etc.

La 14 iulie 1940 a avut loc adunarea generală a Reuniunii Femeilor Române. Referindu-se la activitatea acesteia, președinta R.F.R., A. Ciobanu sublinia că "Evenimentele care s-au precipitat în viața noastră de stat și dispozițiunile din ultimii ani au făcut ca Reuniunea noastră să-și restrângă activitatea sa pe teritoriul orașului nostru". Deși "De ani femeile române nu se mai întâlnesc în congrese, contactele dintre diferite Asociații și Reuniuni este mai puțin viu ca în anii trecuți, totuși de aici din capitala Banatului am ținut la suprafață toate problemele cari sunt încadrate în statutele noastre".

Reuniunea număra 166 de membre active. În perioada 1938-1939, se arăta în raportul de activitate, filialele R.F.R. și-au concentrat activitatea spre a înzestra armata cu îmbrăcăminte și alimentele necesare.

Biblioteca Reuniunii a fost înzestrată cu noi lucrări de valoare în acest interval de timp. Au fost făcute donații pentru R.F.R. din partea Ținutului (175.000 de lei pentru zidirea Internatului și 5000 de lei pentru organizarea balului), Primăriei (10000 de lei în 1938), Uzinelor Electrice, Tramvaielor comunale, Alimentarea cu apă, bănci.

Comitetul R.F.R. a fost alcătuit din Aurelia Ciobanu, Hermina Marta, Zoe Coste, Aurora Țucra, Ana Percea, Cornelia Marcu, Silvia Farchescu, Eugenia Evuțianu, Zossy Blașianu, Valeria Pinte, Livia Ionescu-Radu, Olga Popovici, Silvia Isac, Maria Cădea, Alma Cornea-Ionescu, Olimpia Vuia, Elena Cloașă, Elvira Lazăr, Virginia Popovici, Iuliu Coste, Pompiliu Ciobanu, Atanasie Popovici, Nicolae Ilieșiu. Comisia de cenzori a fost formată din Maria Morariu, Ștefan Gherman, Bardo, iar supleant directorul Băncii Albina, Nichici.

În cadrul adunării generale au fost prezentate rapoartele de activitate pe anii 1938-1939 ale filialelor R.F.R. din Denta, Belinț, Fratelia, activitate care a fost apreciată de către conducerea Reuniunii.

Procesul verbal al cenzorilor arăta că în 1938 au intrat 159.266 de lei și au ieșit 51.240 de lei, obținându-se un sold de 108.026 de lei, care a fost trecut în gestiunea anului 1939. În 1939 la intrări a fost înregistrată suma de 189.961 de lei, iar la capitolul ieșiri 57.487 lei, realizându-se un sold de 132.474 de lei.

În ceea ce privește Internatul de băieți patronat de către R.F.R., în bugetul Ținutului Timiș a fost prevăzută pe 1940 o sumă mai însemnată pentru întregirea construcției acestuia. Potrivit registrului de inventar la 1 septembrie 1939, acesta se cifra la 3.998.130 de lei¹⁸.

Începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea la Timișoara au luat ființă o serie de asociații feminine, Reuniunea Femeilor Române din Timișoara ocupând un loc de frunte în rândul acestora. Având în fruntea ei personalități de marcă ale românilor bănățeni, Reuniunea a avut ca scop acordarea de asistență socială celor suferinzi, săracilor, elevilor care nu aveau posibilități materiale de a se întreține în școli. RFR se călăuzea conform principiilor moralei creștine, dorind să însușească femeilor române dragostea și respectul față de biserică, școală, familie. În deceniul al patrulea Reuniunea a desfășurat o activitate intensă: a reușit în condițiile crizei economice din 1929-1933 să construiască și să întrețină un internat școlar, a acordat ajutoare celor nevoiași, și-a extins activitatea și în mediul rural, înființând totodată o secție de "fete". La reuniunile organizate de R.F.R. au participat majoritatea intelectualilor din Banat. În același timp Reuniunea Femeilor Române din Timișoara a colaborat cu celelalte instituții culturale bănățene, cu asociații feminine din România, a urmărit cu atenție evoluția vieții politice românești, în special după 1935, iar în momentele dificile din anii 1939-1940 a acordat sprijin material armatei române, precum și refugiaților basarabeni și bucovinieni.

NOTE

¹ Arhivele Naționale Timiș, *fond Primăria municipiului Timișoara*, d.19/1935-1943 (dosarul nu are filele numerotate). Alături de această reuniune în Timișoara în partea a doua a sec. al XIX-lea au mai existat: Asociația pentru căsătoria fetelor – Timișoara Fabric; Reuniunea de binefacere a femeilor izraelite din Timișoara Cetate; Asociația de binefacere a femeilor sârbe greco-ortodoxe din Timișoara; Reuniunea femeilor reformate din Timișoara; Asociația femeilor izraelite din Timișoara Iosefin; Asociația catolică națională pentru ocrotirea femeii-sucursala Timișoara; Asociația fetelor izraelite din Timișoara (care oferea burse anuale la câte două eleve sărace și orfane) - vezi pentru aceste asociații fondul arhivistic al Primăriei municipiului Timișoara; vezi și Ioan Munteanu, Rodica Munteanu, *Timișoara. Monografie*, 2002, p. 426.

² *Ibidem*, d. 1/1925, f.1-2.; *Ibidem*, d. 27/1921, f.1:la 11 noiembrie 1921 apăreau statutele Societății Germane a femeilor din Timișoara al cărui scop era de a ajuta interesele sociale și culturale ale femeilor germane prin sprijinirea văduvelor, orfanelor germane sărace, sprijinirea elevelor, elevilor, studenților și artiștilor talentați prin mese gratuite, burse, etc.; sprijinirea femeilor și fetelor capabile pentru frecventarea școlilor speciale de învățătoare și de alte științe, educatoare, surori de caritate cât și pentru industrie și comerț; înființarea și sprijinirea institutelor sanitare sau maternități; cadouri de Crăciun pentru copii săraci; întreținerea mormintelor eroilor germani; organizarea de expoziții.

³ *Voința Banatului*, 20 septembrie 1925, p. 1.

⁴ I. Munteanu, R. Munteanu, *Op. cit.* p. 430.

⁵ În privința istoricului acestui Internat, până la preluarea sa de către R.F.R. vezi N. Ilieșiu, *Timișoara. Monografie*, Timișoara, 1943.

⁶ *Dacia*, 25 decembrie 1941, p. 7.

⁷ *Ibidem*, 1 ianuarie 1942, p. 9.

⁸ Arhivele Naționale Timișoara, *fond Primăria municipiului Timișoara*, d. 19/1935-1943.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*. La finele anului 1932, inventarul Internatului era în valoare de 131000 lei. În ceea ce privește bugetul Internatului la sfârșitul lui august 1932 au intrat 1088792 lei și au ieșit 985165 lei, realizându-se un venit curat de 103627 lei. La sfârșitul anului școlar 1932-1933 inventarul internatului era în valoare de 4106132 lei, iar în cadrul bugetului au intrat 797122 lei și au ieșit 687224 lei, obținându-se un venit curat de 109898 lei, vărsat în fondul pentru zidirea Internatului. În privința anului școlar 1933-1934 valoarea inventarului la sfârșitul anului era de 3941071 lei, iar la finele anului școlar în buget au intrat 1186813 lei și au ieșit 1050027 lei, venitul curat ridicându-se la cifra de 136786 lei, parte din această sumă vărsându-se sau urmând a se vărsa în fondul pentru zidirea Internatului.

¹¹ *Ibidem*. Inventarul Internatului la data de 1 septembrie 1935 se ridica la 4105871 lei, iar în bugetul acestuia, în cursul anului școlar 1934-1935, au intrat 1280875 lei și au ieșit 1138300 lei, existând un beneficiu net de 142575 lei, care s-a întrebuințat pentru solvirea datoriei pentru zidirea Internatului.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*. Iată cum arăta proiectul de buget al R.F.R. pe anul 1936

VENITURI	CHELTUIELI	
-sold	asistență	20000 lei
-cotizații	burse	20000 lei
-serbări	ajutoare la diferite	
-colecte	societăți	2500 lei
-donatii	propagandă la sate	5000 lei
TOTAL	chelt. de birou	3000 lei
	asigur. Internat.	1380 lei
	mobilier. si ob.	
	artistice	15000 lei
	abonamente și	
	bibliotecă	1000 lei

aranjare	
a serbărilor	12000 lei
leafa servitorului	1500 lei
corespondența	1000 lei
diverse	8000 lei
chelt. neprevăzute	3158 lei
TOTAL	93538 lei

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ *Ibidem.* Adunarea generală a R.F.R. i-a adresat la 13 aprilie 1938 o telegramă regelui Carol al II-lea în care se arăta: „RFR din Timișoara, ca cea mai veche societate de binefacere din Banat, aduce Majestății Voastre, cele mai respectuoase omagii și mulțumiri pentru înalta înțelepciune și părintească grijă dovedită față de poporul nostru prin promulgarea Constituției”.

¹⁸ *Ibidem.*

L'ACTIVITÉ DE LA RÉUNION DES FEMMES ROUMAINES DE TIMIȘOARA ET DE LA PROVINCE PENDANT LA PÉRIODE 1930-1940

Résumé

À partir de la fin du XIX-e siècle, une série d'associations des femmes ont été fondées à Timișoara. La Réunion des Femmes Roumaines de Timișoara y a occupé un lieu important.

En se dirigeant conformément aux principes de la morale chrétienne, la Réunion poursuivait à insuffler aux femmes roumaines l'amour et le respect envers l'église, l'école et la famille. La Réunion des Femmes Roumaines a accordé de l'assistance sociale aux personnes souffrant, aux pauvres, aux élèves qui n'avaient pas de possibilités matérielles pour s'entretenir dans les écoles et a construit et entretenu l'internat de garçons à Timișoara. Ayant dans sa tête les plus remarquables personnalités du Banat entre les deux guerres mondiales, la Réunion des Femmes Roumaines a élargi son activité dans le milieu rural en collaborant avec d'autres institutions importantes de culture et associations des femmes de la Roumanie.